

Az emlékezet MÚTét vágásai. Milorad Krstić 'Das Anatomische Theater'¹-éről

Kevés dolgot találni, ami olyan távol esne egymástól, mint a tűzpiros Ferrari Firenze gránit kockáin és a vérvörös sebészeti tampon a jászberényi proszektúra klinkel tégláján.

Mégis a matematikus Kurt Gödel és a DADA valahogy így lép szemantikai szövetségre egymással Milorad Krstić „*Das Anatomische Theater*”. (röviden: DAT) című művében. Az egyik kimutatja, hogy minden valamirevaló elmélet szükségképpen tartalmaz egy hibát, a másik pedig minden rendszert szétrúg. Mindkettő a világ titkának feszül. Egy kútba néző TudósMűvész, aki a portréjában a tükröződő égboltozatra ismer, ezért szükségképpen a leválasztódás, az Egészhez tartozás kritikáján dolgozik. És az új Ént kutató MűvészTudós, aki azért tör és zúz, mert hiteltelennek lát minden tükröződést, minden utánczást, aki épp ezért, csak a kivételes ellenmondásban lelhet nyugalomra.

Gödel azért is álldogálhat nyugodtan a DADA mellett a DAT-ban, mert Milorad Krstić sem nem matematikus és sem nem dadaista. Milorad Krstić az elsődleges emberi felismerések tudatfolyamát, az emlékezet megragadását tűzte ki céljául. Ami a regényíró Proust-nál a teába mártott keksz, az a képzőművész Krstić-nél a papírra helyezett ceruza nyomvonala, magának a látásnak a folyamata, amelyen keresztül a művész megnyílik a világ befogadása felé és vissza. Milorad az emlékezet fekete dobozában a láthatatlan láthatóvá tételén ügyködik.

A DAT-tal folyton növekvő **emlékezet-művet** hozott létre. Mindezt azért, mert valami elementárisan felháborította. De nem a tiltakozás *technikáival*, hanem a szétszedés és újra összerakás *művészetével* él. Mindent lekicsinyít, 'mikrológiákat' teremt, hogy egyrészt az Egész, például a 20. század történelme kisebb legyen, másrészt a töredék, a megélt emberi sors pedig megnagyobbodjon. Bármit megadna az emberi emlékezet pontos tervrajzáért. Épp ezért térképet szerkeszt, ahol feltünteti a szeparációk akoljait, a történelem fekete lyukait. Milorad Krstić művészeti csatakiáltása, a DAT manifesztuma olyan, mintha egy karmester végezne rajtunk agyműtétet. Első pillanatban mindent elborít a vér, de a végén felállunk és gyógyultan távozzunk. Hölgyeim és Uraim! Az elkövetkezőkben Miloradra jellemző, műtéti vágásokra hívnám fel szíves figyelmüket!

Az elsön vágáson gyorsan túl leszünk, mert

---

¹ Milorad Krstić: *Das Anatomische Theater*. 20. századi szimultán játékok. Múcsarnok, 2011. december 11. – 2012. január 08. Kurátor: Boros Lili. A kiállítás megnyitójaként elhangzott szöveg szerkesztett változata.

Krstić kijelenti, hogy „*a DAT megalkotásának egyik legfőbb oka a 20. századi politikai eszmék teljes csődje, amelyek az emberi véráldozatokkal előre lettek kifizetve. Valamint kijelenti, hogy „a DAT legfőbb nyomvonala a DADA”, mintegy „agresszív és nihilista rekviemként a csődöt mondott társadalomért.”* És azt is, hogy a módszere „*anatómiai, a boncasztalon, pedig maga a 20. század fekszik. A szereplők, események és jelenségek nem viselnek sem jelmezt, sem pedig maszkot, ellenkezőleg: bőrétől megfosztva, a szövetekig és a csontokig hatolva a vizsgálódás tárgyává válik izom-, ideg-, vér- és nyirokrendszer.*”².

Ha elfogadjuk Milorad érvelését, és belépünk szertárába, közelebb merészkedünk a vértől csutakos boncasztalához, akkor azonban szinte azonnal eltűnik a felkoncolt konkrét test. *De facto* vizuális eszközökkel kifejtett, a filozófiához nagyon hasonló rendszerbe pottyanunk, amely egyrészt tárgyakból, másrészt sejtésekből áll. Mindezt egy elméleti burok fogja össze, amely *de jure* maga a DAT. Tehát a DAT nemcsak műalkotások összessége, hanem művészeti manifesztum is rólunk, a 20. századról, az emlékezetéről és az értelmezéséről, amelyben az üzenet lesz a médium maga. A művészet által létrejött memetikus 'emberi nyomról' beszélek, amikor is az egyik művész követve az általános emberit a másik művész felfedezésein keresztül, megjelenik „a művészet” a második hatványon.

A második vágás a múzeumok raktáraihoz vezet, ugyanis

Amint nyomon követtem és kiismertem Krstić egyre bővülő és mélyülő anatómiai színházát, azt láttam, hogy Milorad egyszerűen berúgta a kulturális archívum, azaz a művészettörténet ajtaját. A tárlókat és a katalógusokat átrendezte, átszabta, sőt átstrukturálta. Mindazt, amit a nemzeti és nemzetközi stílusok termeltek, s mindazt, amit az elmúlt században pusztán ócska kacatnak, fölösleges lomnak, még inkább csak bűzlő sebnek tekintettünk a művészet testén, Krstić az elmúlt tíz év során kifejlesztett speciális szellemi itatóspapírával szépen feltörölte és archiválta.

A kulturális archívum tárgy-együttesét és könyvégboltját egybevonta. A gyűjtő eszmék drótjait összeérintette, anyagukat megolvasztotta, majd a kinyert művészeti nyersanyagból, az újrahasznosított kunstwollen-granulátumnól konjugált egy vírust, amit a dada szellemében, mintegy utókezelésként beadott az egész 20. századnak.

A harmadik vágás a szemtől a szívig fut, mert

---

² Milorad Krstić: Das Anatomische Theater. Budapest – Ljubljana.MMVIII

Milorad Krstić anatómiai színháza összetéveszthetetlen, olyannyira, hogy a sokszor obszcén és durva képei szinte megszelídülnek, egységes polgári benyomást öltenek, szinte belesimulnak a néző szemébe, hogy aztán a képek az értelmező agyában detonáljanak újra: „*Úristen, miről van itt szó?*”.

A DAT-ban művészettörténeti nézőpontból egész pontosan arról van szó, hogy a művészet, mint valami bulémiás Leviathan, elnyelte a filozófiát, felzabálta a tudományokat, fölszippantotta az összes kvarkot, behabzsolta Fritz Langot dr. Mabuse-vel, Marinettit a piros versenyautójával, Kurt Schwitterst a MerzBau-val, Malevicset fehér, fekete és vörös négyzeteivel, Paul Klee-t a természetjel-elméletével; aztán öblített vidáman a 18. századi nemes Hogarth-ból a kubizmusra, futurizmusra, szürrealizmusra, konstruktivizmusra, és gondolkodás nélkül küldte utánuk a marxi, lenini, sztálini, hitleri eszméket és diktatúrákat, noch da zu, magába nyomta a 20. századot, tehát mindent, amire büszkék lehetünk, és azt is, amitől hányni támad kedvünk. Milorad élénk tárta azt, amit konzekvensen kortárs gondolkodásnak nevezhetünk, mert egyszerre mer szólni az érzés és az intellektus, azaz a mindenkori jelen nyelvén.

A negyedik vágás eléri agyunk jobb és bal féltekéjét

1930. szeptember 5-7 között Königsbergben konferenciát tartott a Bécsi Kör és a berlini Empirikus Filozófiai Társaság. Az utolsó napon tartott kerekasztal beszélgetés során jelentette be Gödel híressé lett Nemteljességi Tételét. Úgy tűnik, a jelenlevő közül akkor egyedül Neumann János fogta fel Gödel szatorijának mélységét és jelentőségét. A történet folytatása olyannyira publikus, hogy mindannyiunknak ott lapul a zsebében, a mobilunk integrált és differenciált áramköreibe bújtatva.

A Gödel-i csizma egyébként úgy kerül a krstić -i boncasztalra, hogy minden 'valamirealó' elméletnek van megoldhatatlan problémája, azaz bizonyíthatatlan, hogy maga az elmélet ellentmondásmentes.

Az ember tele van megoldatlansággal. A világ megismerése során leginkább arra az a már említett alakra hasonlítunk, aki a kútba pillantva, portréjában a tükröződő égboltozatra ismer rá. Ez szinte kódolt, hiszen az ember szervezetét tükörképszerű kettős struktúra jellemzi. Ennek legikonikusabb képviselője agyunk bal és jobb féltekéje. És könnyen lehetséges, hogy az agy duális biológiájában az az életbölcsesség is rejtőzik, hogy némiképp tompíthatjuk az élességet az Egészről alkotott elgondolásaink 'eldöntetlen' leválasztásával. Akaratunk élességét, hogy mi magunk lennénk maga a világ. Mi a nem teljességi tétel vagyunk és szó szerint és teorémikusan.

Ötödik vágás a vulva és/vagy fallosz feltárása

A DAT nézőjének sokszor támad az a bizsergető, vagy megütköző érzése, hogy a 'minden mindennel összefügg' elve egyszerűen lecserélhető a 'mindenki mindenkivel összefekszik' gyakorlatával. Ez azonban nem a köznapian értelmezett pornográfia. Sokkal inkább a hatalom elvszerűtlenül, de automatikusan és mindig működésbe lépő fizikai erőfölénye, a könyörtelenül lecsapó politikai masinéria. A hatalom úgy táplálkozik a pornográfiával, mint gőzmozdony a szénnel. A 20. század infernális politikai menetei még mindig itt lihegnek, csuszamlanak. A DAT hatalmas muráliái, amelyek jobb és bal oldalukon tornyosulnak, maguk is bal és jobb oldali politikai teke menetek termékei. A hatalom akkor érzi jól magát, ha már a torkunkban van, ha már ott elkezdődhet az általa kívánatosnak tartott, minden interaktivitást nélkülöző pornografikus protokoll.

A hatodik egy mestervágás

Hölgyeim és Uraim, itt zárjuk is a sebet, mert visszatértünk az emlékezethez. Milorad az operáció során elegáns és könnyed mozdulattal beültette a DAT-tot észlelésünk és értelmezésünk logikájába. Amikor az elején besétáltunk a krstić-i szertárba, és felgyúrtuk az ingujjat, majd nagy hévvel nekikezdünk a nyiszálásnak, akkor az egész emberi valókkal láttunk neki önvalónk feltárásának. A szike vágása a szemem keresztül eléri azt, amik vagyunk. „*A testem ugyanabból a húsból van, mint a világ. Sőt a testem részesül a világ húsból, a világ visszatükrözi a testemet, beléhatol, ahogyan a testem húsa is belehatol a világ húzába. A testem és a világ húsa kölcsönösen áthajlik és átlép egymásba.*”³ Azt tesszük, amik vagyunk: emlékezünk. Ilyen értelemben is gondolom, hogy Milorad Krstić konzekvens kortárs művész.

Önök megtörölhetik a homlokukat én pedig köszönöm megtisztelő és szíves figyelmüket!

Kurdy Fehér János

---

³Maurice Merleau-Ponty: *A látható és a láthatatlan*. Budapest, 2007. (Franciául: *Le visible et l'invisible* Paris, 1964.)